

Mihai Popescu, „Repertoriul general al creației muzicale românești“

A apărut, la Editura Muzicală, Suplimentul Repertoriului General al Creației Muzicale Românești de Mihai Popescu. În 1979, apărea primul volum al acestui Repertoriu (cuprinzând muzica simfonică, concertantă, vocal-sinfonică, de operă, operetă și balet și muzica de fanfară); în 1981, al doilea volum cuprindea creația camerală. Acum, iată, Suplimentul din 1987 vine să completeze, să aducă la zi, cu ultimele creații, volumele anterioare. Pe scurt, în tonul sec al datelor, aceasta ar fi istoria unei prodigioase întreprinderi, unice în lume. Pentru că, într-adevăr, unică este această anvisajare exhaustivă a unui teritoriu al unei culturi naționale, precum Repertoriul tuturor creațiilor muzicale pe care le-a produs spiritualitatea românească.

Cred că sînt un om informat în ceea ce privește muzica românească, în special în producția din ultimele decenii, atît din pasiune și interes intelectual, cît și prin natura profesiei de muzicolog. Stiu sigur ca scriind cărți, studii, articole, lucrînd emisiuni radiofonice despre muzica românească nu m-am putut despărți de cele trei volume ale Repertoriului lui Mihai Popescu. Și cred, de asemenea, că orice cercetător — de azi sau de mâine — al muzicii românești se va afla în aceeași situație de a nu se putea dispensa de travaliul lui Mihai Popescu.

Presupun că rîndurile următoare le-ar putea semna, din tot sufletul, oricare membru al Uniunii Compozitorilor. Mihai Popescu aparține, deja, legendei breslei compozitorilor. Suflet imens, alături de oricare muzician, fie el tînăr ori deplin consacrat, în orice împrejurare, gata să te ajute cu tot ceea ce poate, să-ți dea un sfat, să-ți procure o carte rară sau o partitură greu accesibilă, Mihai Popescu este unul dintre cei care susțin moral — și în limita posibilităților și material — eforturile de afirmare ale muzicii românești.

Mihai Popescu era singurul, prin împătîmirea lui totală în fața partiturilor, a manuscriselor, a documentelor, chemat să realizeze, printr-un efort imens, cu prețul a mii și mii de ore de lucru, un adevărat monument în care sînt gravate izbînzile muzicii românești. Undeva, cîndva, m-a frapat un titlu în care, vorbindu-se despre o mare personalitate din lumea artelor, se folosea o metaforă aparent paradoxală: i se atribuia, acelei personalități, „fantezia unui ceasornic“. Cu cele trei volume ale Repertoriului lui Mihai Popescu în față, această metaforă nu mi se mai pare deloc surprinzătoare; o înțeleg în modul cel mai concret cu putință.

Să revin, însă, după această lungă paranteză puțin sentimentală, la coordonatele efective ale travaliului lui Mihai Popescu. Cum spuneam, cum o știe toată breasla compozitorilor și muzicologilor români, Repertoriul lui Mihai Popescu conține, în ordine alfabetică, pe toți, pe *absolut toți* compozitorii români din toate timpurile, cu *toate* creațiile lor, din *toate* genurile muzicale. Mă grăbesc să spun, încă de pe acum, că Mihai Popescu lucrează deja la un al patrulea volum care va cuprinde întreaga creație corală românească, cu miile și miile ei de titluri. Ordönarea materialului se face după criterii riguroase, îndelung cumpănite, astfel încît oricine consultă Repertoriul poate avea, imediat, o primă imagine asupra unui compozitor, asupra lucrării sale, asupra ambientului în care a fost creată. Dacă ar fi să decupăm din munca lui Mihai Popescu numai și faptul că aflăm din volumele sale pentru ce tip de ansamblu este scrisă fiecare lucrare inclusă în ele

(deci nomenclatorul complet al instrumentarului folosit) avem, iată, o cale de pătrundere — altminteri nu ușor de găsit — spre interioritatea textului muzical ce ne-ar putea interesa la un moment dat. Dacă, de pildă, un dirijor de azi, de mâine, de peste cîteva decenii, al oricărei Filarmonici din țară, va voi să se informeze rapid asupra unei lucrări din Repertoriul simfonic românesc, compatibilă cu formața pe care o conduce, Repertoriul lui Mihai Popescu îi va fi sfetnic de neînlocuit. Dacă, vreodată, un muzicolog va voi să cunoască lucrările gravate pe discuri de-a lungul anilor, pentru a avea o imagine corectă asupra felului în care „Electrecordul“ și-a făcut datoria față de muzica românească, tot cărțile lui Mihai Popescu îi vor fi ghid competent. Orice lucrare muzicologică, oricît de avansat ar fi nivelul considerațiilor pe care ar vrea el să-l atingă, nu va putea pleca, ca prag de lansare onestă a demersului, decît tot de la ópusul migălos al lui Mihai Popescu.

Repet un lucru pe care l-am afirmat încă de la început: întreprinderea lui Mihai Popescu, vădînd vocația și dăruirea celui cu har, este fără precedent în lume. Cunoștem, cu toții, repertorii parțiale — cuprinzînd creația unui compozitor, a unei epoci etc. — de mare utilitate, dar niciunul nu se încumetă să aile un criteriu de cuprindere exhaustivă a unei părți semnificative a unei culturi naționale, cum este muzica, Mihai Popescu a îndrăznit acest lucru și rezultatul și-a demonstrat eficacitatea. Sîntem recunoscători pasiunii de necuprins a lui Mihai Popescu, dăruirii sale totale pentru realizarea acestui Repertoriu general al creației muzicale românești. Ca orice edificiu cu adevărat impunător, ópusul lui Mihai Popescu poartă amprenta modestiei și a retragerii autorului în fața prezenței efective a produsului cristalizat.

Intrucît consider apariția Suplimentului lui Mihai Popescu — și presupun că sînt în asentimentul tuturor colegilor mei la această chestiune — un adevărat eveniment editorial, pentru a cărui promptitudine de apariție sîntem recunoscători Editurii Muzicale a Uniunii Compozitorilor, n-aș vrea să închei rîndurile acestea în modul în care se concluzionează o recenzie, ci îmi voi permite, în continuare, să completez această primă secțiune a articolului cu o scurtă discuție — încărcată și afectiv, dar și ideatic — cu autorul cărții respective, cu minunatul om care este Mihai Popescu.

— Stimate Mihai Popescu, v-aș pune o întrebare al cărui răspuns *implicit* îl constituie însăși lucrarea d-voastră — al cărui răspuns *explicit* îl întreprind: ce v-a îndemnat la lucru pentru *Repertoriul general al creației muzicale românești*?

— Ai ghicit... Răspunsul meu este: dragostea! Dragostea pentru muzica românească, pentru toți compozitorii care au ilustrat-o, o ilustrează, o vor ilustra de-acum încolo, dragostea pentru patrimoniu — atît de fragil în aspectul lui material — al spiritualității noastre; iată ce m-a îndemnat să mă pun, cu rîvnă, la lucru...

— Într-adevăr, *Repertoriul*... d-voastră se constituie într-o „epură“ — dacă pot spune așa — a muzicii românești, într-o prezentare în „raccourci“

a patrimoniului la care au trudit multe generații de compozitori.

— Vezi, în atâtea zile și nopți, pe care le-am petrecut cu adâncă bucurie lucrând la ordonarea unui material imens, sentimentul de admirație pentru fiecare titlu pe care îl detaliam nu m-a părăsit o clipă; încurajările atîtor oameni de bine pe care îi admir, pe care îi iubesc, nu au constituit, nici ee, un mai mic imbold în ceea ce făceam.

— Vreau să amintesc aici, ca o ilustrare — între atîtea altele, deși ea are un caracter special, prin semnificația-i — de minuția travaliului d-voastră, faptul că Mihai Andricu v-a încredințat *întreaga* lui operă pentru a o clasa, a o conserva, a o cercoti...

— Da, o astfel de încredere, venind din partea unui maestru ca M. Andricu nu e puțin lucru; am fost toată viața fericit că am putut trăi printre atîția oameni de seamă, cărora, a le face cel mai neînsemnat serviciu reprezintă o onoare și o bucurie nespuse...

— Puterea d-voastră de muncă, seriozitatea și meticulozitatea strădanjilor d-voastră v-au asigurat respectul și colaborarea unor importante foruri de cultură internațională. Mă gîndesc, de pildă, la faptul că, atunci cînd o universitate americană de prestigiu, care se interesează de toate ipostazele ilustrării muzicale a operei lui Shakespeare, a apelat la Uniunea Compozitorilor din România pentru a fi sprijinită în demersurile ei, *d-voastră* ați fost cel solicitat să „rezolvați“ problema...

— Ești amabil că amintești acest lucru. Într-adevăr, am purces la descoperirea *tuturor* muzicilor de scenă care, de-a lungul anilor, au însoțit reprezentațiile shakespeareiene în România și, uneori, montările regisorilor români peste hotare... Treabă de maniac...

— Treaba de împătimit și de om conștient de valoarea *adevărata* umilințe în fața produsului culturii. Mă gîndesc, întotdeauna, ce exemplu superb constituie travaliul d-voastră pentru tinerele generații de muzicologi, de la care așteptăm — cu toții mult mai mult decît niște cronicuțe prizărite în ziare ori în emisiunile radiofonice... Voiam să vă mai întreb ceva: ați lucrat, tot timpul, singur?

— Da, materialul l-am strîns singur, l-am ordonat în nenunțate ore de zi, de noapte... Am avut, totuși, un ajutor de neprețuit: soția mea, care, tot așa, în ore fără de sfîrșit, a bătut la mașină ceea ce nici o dactilografă n-ar fi făcut-o. Și a mai fost și ajutorul moral al compozitorilor români: e puțin lucru?

— V-ați angajat, acum, la realizarea Repertoriului coral românesc, tezaur de inestimabilă valoare a culturii noastre muzicale; cuprinde un număr imens de titluri, nu-i așa?

— Mii și mii... Uneori mă simt copleșit, aș fi gata să renunț; atîtea lucrări, atîtea versuri, atîtea locuri diferite de cîntat partitura... Însă bucuria de care îți vorbeam și voluptatea petrecerii timpului în intimitatea atîtor compozitori, în intimitatea paginilor pe care le-au înegrit ei, mă fac să-mi schimb gîndul și să pornesc, a doua zi, mai cu tragere de inimă, la treabă...

— Stimată Milai Popescu, sînt absolut convins că vorbesc la unison cu toți compozitorii, cu toți muzicologii care, de cîțiva ani, vă cunosc munca asiduă: recunoștința pentru aceeași din urmă nu poate fi cuprinsă în cuvînte, ba se cere, mereu, convertită în fapte...

— Nu-mi doresc nimic altceva... Vă mulțumesc tuturor!

Fred POPOVICI

Viorel Cosma, „Interferenzen in der Musik“

Studien und Aufsätze, Kriterion Verlag, Bukarest

Deosebit de importante pentru integrarea culturii române în circuitul valorilor internaționale sînt cărțile de tip „interferențe“! Print-un cumul de date provenind din cele mai diverse domenii, și plasate, în timp, în toate epocile istoriei omenirii ca și prin punerea lor în relație se realizează, cu fiecare etapă a cercetării, o reconsiderare, implicit o redimensionare a tradițiilor culturii românești în context universal. Viorel Cosma, muzicolog de renume internațională, și-a dedicat o mare parte a activității sale de cercetare stabilirii unor astfel de interferențe, aplicîndu-se cu grijă și tenacitate asupra unor documente de arhivă pe care, nu o dată, le-a descoperit el însuși, și prin care a reușit, o dată în plus, să impună cultura muzicală românească atenției cercetătorilor de pretutindeni. Pentru activitatea sa, Viorel Cosma a fost distins cu *Medalia Internațională Béla Bartók* acordată cu ocazia Centenarului Bartók, Budapesta, 1981, pentru rezultatele observațiilor sale privind viața și activitatea compozitorului maghiar născut pe pămînt românesc. În 1953, muzicologul român începe cercetarea corespondenței lui Béla Bartók cu muzicienii și oamenii de cultură români. Viorel Cosma va fi primul muzicolog care va semna studii privind opera lui Béla Bartók și ecourile sale în România. Trei dintre aceste studii sînt incluse și în volumul pe care îl prezentăm. În 1984 tot lui Viorel Cosma i se acordă și premiul „Artisjus“ — la Budapesta, pentru întreaga sa activitate de promovare a creației muzicale maghiare clasice și moderne în cadrul unor activități practice (ciclul de recitaluri *Vocația universală a folclorului românesc*) și prin scrieri teoretice, urmărind problema interferențelor culturii muzicale române cu tradițiile altor culturi muzicale europene — maghiară, germană, cehă, slovacă etc.

Cele 15 studii cuprinse în volumul *Interferenzen in der Musik* sînt semnate de Viorel Cosma și pot fi grupate în două mari capitole. Primul ar oferi — prin detalierea de date și fapte — o pledoarie istorică pentru cunoașterea începuturilor culturii muzicale românești, pledoarie susținută și argumentată cu informații (în majoritate de natură arheologică) provenind din Evul Mediu și ajungînd pînă în epoca modernă (secolul XIX, Școlile naționale). Printre descoperirile de valoare excepțională semnalăm faptul că toate formulele de notație europeană (alfabetică, neume, scrierea bisericească, notație lineară, tabulatură etc.) se pot găsi și în arhivele și bibliotecile românești. Mai mult, în Transilvania s-a practicat în perioada Renașterii o notație colorată (verde) ce poate fi găsită doar în această regiune. Alte date inedite de viață muzicală sînt semnalate în legătură cu activitatea numeroșilor muzicieni străini (instrumentiști, cîntăreți, trupe de teatru, dirijori și formații instrumentale) care au activat aici sau au vizitat orașele românești. Deosebit de interesante sînt și informațiile privind cîteva prime audiții românești care ne situează printre primele țări europene deschise noului, întărind și mai mult afirmația că viața culturală (muzicală) românească era sincronă cu cultura muzicală europeană. Viorel Cosma susține ideea prin fapte și documente de netăgăduit. Din paginile sale aflăm, printre altele, că *Simfonia a VII-a* de Beethoven s-a cîntat mai întîi la București și apoi la Paris, și că finalul *Simfoniei a IX-a* a genialului maestru era dirijat de către Flechtenmacher la București încă din vremea Unirii. Tot Viorel Cosma a descoperit și amănuntul surprin-